

FEJTÖRŐ.

— Rovatvezető: Csizsár József. —

1. Számítási kérdés.

Mennyire növekszik 4685 frtnyi tőke a kamatok kamatjával 16 év alatt 5¹/₂% mellett?

2. Földrajzi kérdés.

Melyik szigetesoport az a Bengáli öbölben, melyet az Indo-britt kormány 1809-ben foglalt el? Hány nagy és hány kis szigetből áll? Eghajlata egészségtelen.

3. Történelmi kérdés.

Melyik régi várom az az aldunai hegyszorosban, a mely végváraink egyike volt? A törökök 1391-ben megszállták. Zsigmond király 1428-ban vívta, de megveretvén s a hagyomány szerint őt magát is Rozgonyi Czielle hősiesége mentette meg.

4. Természetrizai kérdés.

Melyik cserje az, a mely Dél-Európában, Ázsiában s Afrikában disznóvén? Levele fényes zöld; fűszeres illatu, virága fehér, bogyója feketés-kék. Aphroditének volt szentelve. Mire használják?

5. Vegytani kérdés.

Melyik naprendszerünk legszélsőbb bolygója; nyolczadrendű csillag? Felfedezte Le Verrier 1846-ban, elméleti számítások alapján meghatározván a helyet is melyet a bolygónak elfoglalnia kell s Galle Berlinben az illető helyen tényleg meg is találta. Hány km. az egyenlítő átmérője?

a	a	a	a
a	a	a	a
d	k	l	l
p	p	p	p

6. Koczkarejtvény.

Biéber M.

A betűk a koczkában úgy helyezendők el, hogy balról jobbra és felülről lefelé olvasva ugyanazon szavakat adják.

IRODALOM.

«Magyar Nemzet Története». Annyi jót dicséretet elmondunk már a Lampel Róbert (Wodianer F. és Fiai) budapesti kiadóczég által a millenium alkalmából megjelenő Szalai-Baróti-féle «Magyar Nemzet Története»-ről, hogy ezuttal csak röviden akarjuk jelezni, hogy e nagy diszmunkából most vettük a 44-ik füzetet, szokott díszes kiállításban. A szöveg I. Ferdinand király halálán túl, már utóda I. Miksa királyról is értekezik. E füzetet következő illusztrációk díszítik: A zentai csata (Engerth A. festménye). Oláh Miklós (Rugendás J. G. metszete). János Zsigmond emlékére és aláírása. Miksa király, Schwendi Lázár, Tokaj megvétele 1565-ben. Szulejman

szultán. Zrinyi Miklós arcképe. Szigetvár ostroma. Zrinyi Miklós aláírása. Zrinyi Miklós sisakja. Gyula ostroma. II. Szelim szultán. Schwendi Lázár emlékére. Verancsics Antal, Forgách Ferencz, váradi püspök, utóbb esztergomi érsek. János Zsigmond és Báthory István.

A mohácsi ütközet. A hazánk történetében oly nagy jelentőségű forduló pontot képező mohácsi csatáról annak mindennemű vonatkozásaiban, minden eddigi leírásnál kimerítőbb képet nyújt Fraknoi Vilmos a tiz-kötetes millenniumi történet most megjelent 78., 79. és 80. füzetében. Ennek a csatának leírását eddig csak hazai források után ismertük. Most azonban, hogy közé tették s magyar nyelvre is lefordították Szulejman török szultán táborában az általa vezetett hadjáratok történetéről irt hivatalos naplókat, ennek a csatának lefolyása más oldalról is meg van világítva. Ezen kívül Fraknoi Vilmos kritikailag állítja egybe Brodaries Márk szerémi püspök és kancellárnak és másoknak egykoru feljegyzéseit, valamint a külföldi hírlapírók adatai nyomán a mohácsi csata történetét, melynek leírása sehol oly kimerítően és akkora pontosággal megírva nem volt, mint most a nagy történelmi mű IV. kötetében. A szöveg mellett két igen érdekes hasonmásban két ujságlapot mutat be a mohácsi csatáról. Ezek az üjságok körülbelül olyan alakban és kiállításban jelennek meg, mint késő kores unokáik a vásári ponyvákön árult «históriák». Még a rajzok is hasonló kivitelűek. Ezenkívül Kupelwieser összeállítása nyomán bemutatja Fraknoi a mohácsi ütközet pontos térrajzát, mely a két hadsereg állásait a csata kezdetétől annak befejezéseig tünteti fel. A nagy történelmi nevezetességű Mohács község jelenlegi távlati rajzát, a Dunáról tekintve, Cserna Károly rajzolta le igen sikerülten. A nagy és szomorú jelentőségű eseménynek így kimerítő és eredeti kutatásokon alapuló megvilágítása is fényesen bizonyítja, hogy mily jó uton járt az Athenaeum, a mikor a magyar nemzet történetének megírását több tudósa bizta, kik közül mindegyik abban a korszakban, melynek megírására vállalkozott, teljesen otthonos és járatos, és ennél fogva nem az eddigi könyvekben elszórt tévhitet terjeszt, hanem a levéltárak, okmányok és egyéb egykoru források tekintetbe vételével önálló uton várva igaz, bebizonyosodott dolgokat ír le. A nagy vállalat nevédek köteté már befejezéshez közeledik és szeptember közepén megjelenik.

Szerkesztői telefon.

Spitzer L. Pancsova 2 frtba kerül, megrendelhető a «Kosmos» müintézetnél. Hanzely L. Levelét átadtuk a kiadóhivatalnak. Madai Gy. 1. Igen, 2. Nem, 3. A kiadóé. Sz. B. Brassó. A versben nyilatkozó hála és kegyeletes szeretet dicséretre méltó és őszintén sajnáljuk, hogy a verset nem közölhetjük, mert nagyon gyöngé. N. Gy. Sepsí-Szt.-György. A beküldött cikkek szoktalanul gyengébb az előbbieknél. Mosdósy A. Közölni fogjuk. Leopold L. Októbertől kezdve hozhatjuk. Mást is várunk még öntől. M. L. Terebes. Szívesen megtennők, de bajos és szokatlan dolog. Országos gyűjtésnél meg tesszük, annak idején Kossuth szobrára 67 forintot gyűjtöttünk, de egy-egy helység segélyezésére már nem vállalkozhatunk gyűjtés útján sem. G. Gy. Szombat-hely. Nem lévén iskolai ügy, felesleges közölnünk. B. F. Tévedésből maradt el. Hogy közlésre méltó, az már magában is elég bírálat. Több kérdésre a jövő számban.

«Kosmos» müintézet nyomása, Budapest, VI., Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt
A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMÁRA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:
Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.
Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:
Dr. RUPP KORNÉL,
főgymnasiumi tanár.

Kiadja a „Kosmos” müintézet, kő- és könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, IX., Soroksári-utca 31.
KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.
KÉZIRATOKAT
nem adunk vissza.

A munka jótétemény.

* Vannak emberek, a kik abban találják boldogságukat, hogy a földi javakból mennél többet összegyűjtenek, kiknek minden gondját a jólét és kényelem képezi, a kik azt hiszik, hogy egyedül csak a pénz s a rajta vásárolt kényelem és henylés boldogít.

Mivel a Teremtő az embert munkára alkotta, mivel beléje oltotta a valamivel való foglalkozás utáni vágyódást, azok is, a kik természetij hajlamaiknál fogva restségre hajlanak, keresnek valamit, a mivel «az időt öljék».

Az epikureusok a boldogságot az édes semmittevében találták s az isteneket azért magasztalták, mert azoknak semmi dolguk sem volt, örökké nyugodhattak.

Némely ember örökké azon panaszkodik, hogy sok a dolga. Ezek vagy hiu emberek, a kik csak fontoskodni, nagyképüsködni akarnak, vagy tétlenek, a kik dolgozni nem, hanem csak élvezni szeretnek.

Pedig a munkás élet nem teher, hanem jótétemény. A munkás élet a leghatalmasabb ösztön s legjobb eszköz erőink s képességeink kifejtésére s gyakorlására és ez által külső javaink előmozdítására.

Jótétemény anyagi tekintetben is: megvédi testünket és lelkünket a lankadás ellen, előmozdítja jólétünket, míg a tétlen ember gyakran tiltott és nemtelen eszközökhöz nyul, hogy kedve szerint élhessen.

A munka a mellett, hogy létünk alapja,

megóv az unalomtól, a vidámságot kellemesebbé varázsolja s a családi boldogságunknak is egyik legbiztosabb alapja.

Magunkra nézve is áldásos a munka, mert megóv sok hallépéstől, örömet önt belénk, ha munkánk, fáradságunk jutalmát látjuk s boldog megelégedést szerez, hogy nem töltöttük haszontalanul azt az időt, a mely talán a tétlen emberre nézve üres, szétfeszülő élvezeteket termett.

Míg a munkás ember, a kit az élet gondjai nagy fáradság elviselésére kényszerítenek, éppen a munka ébersége miatt nem érzi a fáradság és viszontagságok súlyát, mert neki, a ki tudja, hogy miért él és dolgozik, szép az élet; addig a tétlen embernek hosszú az idő, ráér mások boldogsága megzavarásán törni a fejét, ráér aláváló gonoszságokat kieszelni s konkolyt hinteni a buza közé. Csakhogy aztán míg a munkás ember könnyen felejt minden csapást, veszteséget, minden gonoszságot, melylyel támadják, addig a tétlen embernek sok-sok ideje marad a rája nehezedő csapások és azon gazdaságok fölött gondolkodni, melyekkel mások nyugalmát megzavarta, boldogságát feldulta.

Ime, a munka áldása s a tétlenség büntetése.

Ne panaszkodjatok sohase, hogy sok a dolgok, mert a munka fölemel, nemesít. Ne annyit tegyetek, a mennyit megtennetek kötelességetek, hanem annyit, a mennyit megbirtok. Az igazi férfúnak ez a kötelessége!

MIAMIS KIRÁLY.

Irtá: WALDEN EDMUND.

— Ilyen formán tehát két Sommerset is volna itt a táborban. Ugy látszik nagyon kiterjedt család, — válaszolá némi gunnyal a fiatal tiszt.

— Szavaiból azt veszem ki, hogy itt van a táborban méltatlan unokabátyám, Sir Edmund Hotten is, a ki csak bitorolja a Sommerset nevet; ez csak engem illet meg, amint majd lesz módjuk e férfiaknak itt, azt bebizonyítani.

Sir Richard mindezt nyugodtan, méltóság-teljesen mondta, a mi nem is tévesztette el hatását.

— Különös, igazán furcsa, — mormogá a hadnagy, azután így folytatá: — Kérem telepedjenek itt le önök hárman, ön pedig jöjjön velem a sátorba, mert mondhatom nagyon érdekel a két Sommersetről szóló dolog.

Ugy tettek. Midőn beértek, a francia bemutatta magát Sir Richardnak e szavakkal: Marquis Brissac vagyok, 26-ik ezredbeli hadnagy. És most arra kérem önt, mylord, beszélje el a szükséges dolgokat.

Sir Richard, a ki nagyon lekötölezett a fiatal francia szeretetreméltó, udvarias magaviselete, bizalommal mondott el mindent arra nézve, hogyan s micsoda körülmények folytán vetődött ide.

Nagy érdeklődéssel hallgatta elbeszélését a francia.

— És így, — fejezé be beszédjét Sir Richard, — csak néhány nappal azelőtt értesültem nagybátyám haláláról és csak azóta hordom jogosan a Sommerset nevet. Remélem, marquis ur, hisz egy angol nemes szavainak.

Brissac kezét nyújtott és így szólt:

— Minden szavát elhiszem, mylord. Akkor tehát nem hiába néztem olyan rossz szemmel az ön unokabátyját. Azonnal beszélek az ezredessel és elmondok neki mindent. Addig pedig mylord, az én vendégem lesz. Mindenekelőtt pedig vegye igénybe ajánlatomat, öltözzék át, ruhatárom s szolgálom rendelkezésére áll.

Sir Richard köszönetet mondott és mindjárt át is öltöztött. A marquis, midőn hazatért a táborban tett körutjáról, örömteljes hangon mondá Sir Richardnak:

— No aztán ne mondja senki, hogy a ruha nem teszi az embert. Midőn először találkoztunk, bizony sok kívánni való volt öltözékén.

— Igen, volt Sir Richard válasza, — nagyon hasonlítottam a csavargókhoz, de nem

is csoda, hogy a hosszú erdei gyaloglás megviselte öltönyömet.

— Aligha nem lesz majd bajunk a hurokkal, a kiktől önök megszöktek. Én már azóta ellenzem a vörösbőrűekkel kötött szövetséget, amióta ismerem harcmodorukat, de a jelen viszonyok közepette még sem nélkülözhetjük őket.

— Lehetségesnek tartja ön azt, hogy kiszolgáltatassanak bennünket az indiánoknak?

— Clermont ezredes olyan ember, a kiről nem tételezem fel ezt.

Richard fellélegzett.

A hadnagy szolgálja elkészítette ezalatt a rántott levest, melyet jóízűen költött el a két fiatal ember. Nemsokára talpon volt az egész tábor.

Brissac marquis meghagyta az összes öröknek, hogy ne bocsássanak huront az ezredes elé, mielőtt neki jelentést tennének; először ő maga akart ez ügyben beszélni az ezredessel.

Sir Richard ezalatt odament barátaihoz, kik szintén felébredtek a dob pergésre, elmondott nekik egyet-mást helyzetükről.

— Azt csak nem fogják tenni a francziák, hogy kiszolgáltatnak bennünket.

— Én nem hiszem, nem lesznek oly embertelenek.

— No elevenen nem jutok indián kezébe tudom s ha megölnek, a francziák lelkén szárad vérem.

Amíg itt Sir Richard beszélgetett, eljött az ezredes szolgálja és elkísérte őt a parancsnokhoz, a ki éltesebb, szigorú tekintetű, de ritka becsületességű katona volt.

— Szép dolgokat mondott el Brissac ur. Mondhatom, mylord, rám magamra se tett jó benyomást az ön unokabátyja, a ki szintén itt időzik táborunkban.

Ezután egymással beszélgettek kis ideig; Sir Richard röviden előadta élményeit s felvilágosította az ezredest a körülményekről.

— Bizony furcsa historiák ezek. Brissac hivassa csak ide a mylord unokabátyját, hadd lepjük meg.

Brissac elküldött Sir Edmundért, Richard pedig ezalatt a sátor egyik függőnye mögé ment. Sir Edmund csakhamar megjött.

— Hallja csak uram, — mondá az ezredes, — éppen az éjjel vetődött egy ember táborunkba, a ki azt állítja, hogy önt tegnap este látta és hogy nem ön, hanem ő a tulajdon-

képeni lord Sommerset. Mit szól ön ehhez? Ön tehát az idegen állítása szerint nem is Sommerset, hanem csak Sir Edmund Hotham.

— Igen, Sir Hotham voltam, ezredes ur, egészen nagybátyám haláláig, de most az angol örökösödési törvények szerint már lord Sommerset vagyok.

— De talán mégis a másik a lord?

Edmundot nagyon meglepte az ezredes ezen beszéde; habár sejtette, mire czéloz, mind a mellett egész nyugodtan válaszolá:

— Igen, unokatestvérem volna a lord, de ő még a mult ősszel ott veszett az Ontarion, gyszoroljuk még ma is.

Tovább már nem hallgathatta Sir Richard az alávaló hazudozásokat, előugrott rejtekéből s haragtól reszkető hangon mondá:

— Csakugyan gyászolsz te is, gazember? Nyomorult orgyilkos! Czimboráid angyalok hozzád képest, te rosszabb vagy az ördögnel.

Mintha csak villám sújtott volna le, oly mozdulatlanul sápadtan állott előttük, ijedtében még a kalapját is kiejtette kezéből.

A két tiszt nem tudott ugyan angolul, de leolvasta az ifjak arczáról, mi történt köztük, Sir Richard hangja, tartása megmagyarázta az egészet.

Megvető pillantást vetett az ezredes Sir Edmundra és azután így szólt:

— Hotham ur, eleget tudok most már önről. Gondos őrizet alatt lesz mindaddig, míg át-szolgáltatatom az angol hatóságoknak. Gonosztevők nem találnak nálunk oltalomra. Adieu.

Erre Sir Edmund kitámolygott a sátorból.

— No ez szép ficzkó lord Sommerset, pfuj! Azután így folytató:

— Egyelőre itt marad nálunk társaival együtt mindaddig, a míg a tábornokot az ügyről tudósítom. Azután majd csak haza térhet. Addig is vendégül fogjuk tekinteni és a magam részéről szívesen látom naponként ebédre.

Sir Richard megköszönte az ezredes szíveségét.

Most hozták hírül azt is, hogy huron követéség érkezett meg.

— Jó, mondá az ezredes, — hadd jöjjenek csak, ön pedig Brissac, gondoskodjék hamarjában néhány üveg rumról, hogy majd legyen mit inniok a jeles szövetségeseeknek.

Az ezredes Brissaccal együtt kilépett a sátorból és ott várta be a közelgő huron küldöttséget, a melynek tagjai Andawa, egy öregebb főnök és egy fiatal harezos voltak.

— Isten hozott benneteket, kedves barátaim, — mondá az ezredes akasztófa humorral —

és engedjétek meg, hogy így üdvözöljelek titeket.

Azután a szolga odanyújtotta az ezredesnek a rumos korsót, melyet az ezredes éppen, hogy csak a szájához emelte, átadta az indiánoknak és ezek nagyot huztak a drága italból.

— No most mondd el, jó öregem mi járatban vagytok?

Elég tiszta kiejtéssel így válaszolt az indián francziául:

— A te táborodban van néhány fogoly, a kik tőlünk szöktek el, ezekért jöttem el.

Égészen meglepetve kérdezte az ezredes a mellette álló Brissactól:

— Mi nálunk volna ezektől a jó emberektől fogoly? Hogyan lehetséges az?

— Bizonyára tévedés forog fenn, mert én magam sem tudok semmit erről a dologról, ezredes ur.

— Igen, tévedés az egész, mondhatom.

— Nem lehet tévedés, hisz nyomuk egyenesen ide vezet. Az «arany haj», a «nagy medve» és a «vén tölgy» mindenestre itt vannak.

— Nem lehetséges az.

Brissac, a ki az ezredessel együtt kitünően adta szerepét, így szólt:

— Épp most kaptam jelentést, hogy embe-reink az éjjel négy gyanus embert fogtak el, a kik a tábor körül ólalkodtak, valószínűleg kémek.

— Vagy úgy? Talán ezeket keresed te, főnök?

Egy mosolylyal felelt az ezredes kérdésére.

— Brissac, nemde a mi foglyaink ezek, vagy talán a hü huronoktól ragadtuk el?

— Nem, a mi foglyaink, mi tartóztattuk őket le, midőn rajta értük a kémkedésen.

— Nos, ha mi fogtuk el őket, nem lehetnek a ti foglyaitok. Hol vannak a tieitek?

— Itt vannak!

— Hogy jöttek ide?

— Mig aludtunk, elszöktek a táborból.

— Jó főnök, miért nem vigyáztatok reájuk jobban, most már a mi foglyaink s ha kiszül rájuk, hogy kémek, halállal lakolnak. Beláthatod magad is, jó harezos, hogy nem adhatom át őket, az én vitézeim fogták el őket, és a hatalmas atya, a ki Montrealban lakik, nagyon megharagudnék ránk, ha ezt hallaná.

— Ha a ti foglyaitok kerülnének a huronok kezébe, ők bizonyára kiadnák őket.

— Természetes, hisz jóbarátaink vagytok.

Nézd csak öreg, mihelyt megszöktek a fehér-bőrűek táborotokból, nem voltak többé foglyaitok.

(Folytatása következik.)

Egy nap a Quarneron.

— A Tanulók Lapja számára. —

Gyönyörű idő volt. Az azur színű tenger, a babérligetek, a Karst, a Veprimas tornya szinte megvarázsolták az embert.

A természet mindennemű szépsége itt össz-pontosul Abbáziában. Lenn az Adria kéklík partján a legszebb délszaki növényekkel. A tenger hullámai meg-megcsapkodják a Mária-szobrot és a szikla-sort. A távolban egy velencei vitorlás hajó piros vászna tűnik fel, emlékül a régi dicsőségnek . . . fenn a Mte Magisre kettős csucsán fehérlik a hó, és oldalán ciklamentek szednek szép olasz lánykák . . .

A «Clotild» gőzös fűtült és nemsokára elhagytuk az abbáziai babér-erdőt. Scici, Ika, Lowrána mellett elhaladván a nyílt tenger felé tartottunk. Ez irányt egy világító toronynál elhagyván, a Cherso mellett haladtunk tovább.

Egymásután buktak fel a sirályok és a delphineek. A delphin ragadozó hal. Circa 3—4 m. hosszú. A Földközi tenger öbleiben, különösen a Gibraltári-szorosban nagyon sok van.

Lassan a delphineek után haladtunk. Mikor a puskát felemeltük, alábuktak és csakhamar a hajó mögött a lövő-távolságon túl vettük észre őket. A delphin-vadászatról így lemondunk.

A Canale du Merzoba érvén, a nap lemenő félben volt. Az áldást hozó nap sugarai fűrdtek a kék Adriában. A nap lemenvén, a rózsaszínű égboltozat a tengert rózsaszínűvé változtatta. Elragadó szép volt a rózsaszín tenger és a smaragd és oliv zöldben játszó abbáziai part a távolban.

A Veglia szintén oly kopár, mint Cherso szigete. Nem tudom mit legelhetnek a kecskék e kopár sziklákon. A parton sok jezsuita kolostor van. Ezeknek itt a céljuk: missionáriusokat nevelni.

Veglia szigetén nevezetes Castello Muscio. E falu híres egy ókori ütközetről, melyben minden férfi elhalt. Ennek emlékére a nők a mai napig fekete gyászban járnak.

Beértünk a Canale du Maltempoba. A hatalmas St. Marcot megcsudálván, a «fekvő orosz-lán» tárult elének.

Porto-Rében kikötöttünk. A legérdemesebbnek a jezsuita kolostort, hajdan Frangepan várat tartván a megnézésre, azt tekintettük meg. Két olasz jezsuita, kik a francia nyelvben is jártasak voltak, mutatta meg a kolostort. Nagyon szép és értékes muzeuma van. Említésre méltó még a nagy udvar közepén levő, minden oldalán művésziesen faragott Frangepan-czimer által díszített kőcut.

A vár körül jó bor terem.

Tövében a dombnak, melyen a vár áll tinhalászok laknak. A tinhalászat nagyon érdekes.

Hálóval, illetve szuronnyal halásszák. Egy ember, egy a tenger fölé irányított létráról, mely elég magas, lesi a tinhalat. Az alatta levők meg az adott jelre elvégzik a halászatot.

Porto-Rétől tizpercznyi hajózás után, egy sima vizű öböl végén, a festői Buccari tünt fel. A molon olasz fiuk kagylókat árultak, melyekből mi is vásároltunk a Clotildon elköltendő vacsora számára. — A legelső, mi szemünkbe ötlött, a városháza volt és a magasban levő templom.

A várost különben szűk utcák, alacsony tetők, piszok, sok papagáj és kalitka jellemzik.

Sok lépcsőn felmenvén, nagysokára felértünk a templomba. Faragványokban, művészeti kivitelben gazdag, egyébként tágas, világos e templom. Ezt még a hajdan oly gazdag buccarii kereskedők építették. — Mire a molo-hoz visszaérkeztünk, már fel 7 óra volt.

Tovább haladván a Maltempo csatornában a tenger vize fodrosodni kezdett. Ugyanis itt olyan borák vannak, hogy a tenger a hajókat követi a sziklás partra. És a ki oda kerül, az ritkán szabadul meg. Továbbá a nagy kő miatt is gyakori a hajótörés s e végből minden foknál világító torony van. A világító torony öre egy bástyával védett helyen lakik. Lakásának falai, mint a portoréi jezsuita kolostorban, erős vaspántokkal vannak megerősítve és összekötve.

A Maltempo kiszélesedvén, megpillantottuk Cirkvenica hatalmas hotelját, de még kényelmesebb és jobb fürdőjét. Kikötvén, egy párszor fel és alá sétáltunk a plage mellett levő sétányon, elbeszélgetvén néhány ottani ismerőssel és aztán visszafordultunk.

A Maltempo csatornából kiérvén oly tramontána keletkezett, hogy a hajónkba felcsapott a tenger vize, a mi lehajtott a cabinba.

A tramontana jótékony hatással van a különben meleg Abbaziára, ugyanis lehüti a levegőt.

. . . A Clotild fűtült. A babérrdőn át hazaértünk. Éjjel 1 óra volt. Az éj sötét. A holdat visszatükrözi az Adria. A csillagok ragyognak. A tenger hullámai meg-meg csapkodják a Mária szobrot és a sziklasorokat . . .

A tenger csendes. Az éj leszállt . . .

Ifj. Wlassics Gyula.

A S O R S.

Künn jártam a mezőn, hajnalodott épen,
Elsőt mosolygott a róna alján a nap
Ujuló fényében.
Bolyongtam, bolyongtam, egyszer csak megálltam
Aranyhaju lányka virágot szedett a
Tavaszharmatában.

«Mit csinálsz gyermekem? Kinek szedsz virágot!
Tudja e jó anyád, hogy már kora reggel
Messze mezőt járod?»
«Édes anyám alszik, beteg, nagyon beteg;
Neki szedem, gyűjtöm mindezt a virágot.
Sietek, sietek.
Hogy mire fölébred, egymaga ne legyen.
Kedves virágait ágya mellé tegyem.»
S a lányka eloson, eloson aggódva,
Eltűn a távolba, egyre csak azt mondva:
«Sietek jó anyám, sietek, sietek.»
Künn jártam a mezőn, esteledett épen,

Végsőt mosolygott a róna alján a nap
Elható fényében.
Bolyongtam, bolyongtam, egyszer csak megálltam
Öreg-öreg anyó virágot keresgélte
Az ősz avarában.

«Mit csinál anyókám, késő őszi estve?
Fárad, fárad, talán csak egy kis bimbót
Hasztalan keresve.
«Ő is szedett nekem. Én meg neki szedek,
A mit csak találok, elmaradt virágot.
Sietek, sietek,
Hogy mire eljö a nyugovás órája,
Kivigyem, letegyem drága sirhantjára.»
S az anyó elindul, könnye harmatába
Fürösztvi virágát, hallszik zogokása:
«Sietek gyermekem, letört rózsaszálam
Sietek, sietek . . .»

Kun Béla.

A történelem tanulmányozásának hasznáról.

— A «Tanulók Lapja» számára. —

«Törekedjél ismeretekre!» — mondja helyesen a koszos Kőlesey; mert minden tudomány ismerete szép és hasznos, az egyik megismertet a fenséges természetnek változatos tüneményeivel, gyönyörködtető jeleneteivel és képesít a napi élet minden phásisának helyes megítélésére; más meg a roppant világegyetem elbájoló, elragadó titkaiba vezet be és ezáltal oly dolgokat tár fel előttünk, melyek elvarázsolnak, lebilincselnek benünket és még a legridegebb elmét is elragadják magasztos voltukkal.

Általán mindegyik kiválóan érdekes, de egyiköknek oktatása se varázsolja el annyira az emberi lelket, mint a történelem, a magistra vitae!

Hisz ha érdekelt bennünket a termő fa keletkezése és fejlődése, ha elménk kiterjeszhetőketik oly apró-cseprő dolgokra mint, egy igényten füvecské csirázása, egy durva kőzet mibenléte; ha figyelemmel kísérjük egy oktalan állat, egy létének még ugyszólván tudatával sem bíró lény egész valóját: úgy nem támad-e fel bennünk okvetlen ama kér-

dés: hát te ember, te az Isten képmására teremtett lény, hát te mint fejlődél, mit éltél át, mennyi sok veszélyt álltál ki a népek zajló tengerén, hová jutál ama roppant tömkeleg közt a művelődés, a haladás áldásos utjain?

Hisz az események, melyekben a népek, az egyének tömör csoportjai, a nemzetek dolgai lefolytak, legyenek azok nagyszerűek, kiváló következményűek, avagy egyszerű, a mindennapi életben is előforduló kicsinyiségek, csak gyönyörködtetik a figyelmes olvasót ki e mellett még ismeretét is gyarapítja.

Látva ugyanis mint válik a teremtés koronája, az ember, önnálló felfogásával és műveltségével a természet uralkodó tényezővé bepillantva a tényekbe, áttanulva a rómaiak, görögök, babyloniaiak s egyéb nevezetes népek történetét, következtetést vonunk le hogy valamely nép csak addig élhet, nemzet csak addig szerepelhet az élet színpadán, míg talpköve a «tisza erkölcs», és mig rationalis életet él.

Mert csak akkor indulhat fejlődésnek ipara

és kereskedelme, válhatik nagygyá és hatalmassá és csak akkor haladhat tovább a műveltség ösvényén

Ezt a tanulságot vonhatja le magának az olvasó, de még más is!

Ha látja egy Scaevola, egy Leonidas, egy Zrinyi hámulatos hősiességét és bátorságát, ha olvas egy szigorú jellemű Catórol, egy még tréfából sem hazudni tudó Epaminondasról; ha tanul oly csatákról, mint a belgrádi, vagy kenyérmezei, melyekben egy maroknyi néptömeg küzd meg hősiessé a barbárok tenger árjával: nem kell-e szükségkép ily példákön fellelkesülnie, nem keltik-e fel benne a legszebb hősi erényeket?

De ha még lélektanilag is vizsgáljuk és kutatjuk az emberek életét ismét oly életgazságok és tételek, oly dolgok nyomára jutunk, melyek hasonlóan csak tanulságosak lehetnek.

De tovább menve, a történelem tanulmányozása még azért is hasznos, mert ítéletünket élesbíti, egyetemes világnézetünket kibővíti, egy szóval a legjobb ítélszék; a mennyiben ama nép, mely bünökbe merülve hajmeresztő igazságtalanságokat követ el, szintugy megkapja büntetését, mint amaz ember, ki letér a jó utjáról és a rossz ösvényre lép.

Szorosan még a történelemmel összefügg a philosophia historica is, vagyis ama tudomány, mely nem elégszik meg csak azzal, hogy ez vagy amaz a nép fejlődött, tehát a pusztá tényeken kívül az okot is kutatja, vajjon a népek és nemzetek esetlegesen keletkeztek, minden cél nélkül, vagy valami felsőbb lény, egy primus motor magasabb ótalma alatt; vajjon czéltalanul, avagy valami ideának szem előtt tartásával haladnak tovább a műveltségben?

Ilyenműek ama közvetett részint közvetlen kifolyásai, haszna a történelem gondos tanulmányozásának.

De kiválóan reánk, magyarokra, bir a történelem tanulmányozása hatalmas érdekekkel, a mennyiben míg egyrészt tanulva a más népek életét, ebből fontos tanulságokat vonhatunk le, másrészt olvasva hazai történelmünket, megismerve multunkat, evvel kapcsolatban őseink utánzásra méltó példáit, felkelti bennünk a függetlenség, önnalóság és alkotmány szabadság fenséges érzeteit, okulni tanít a mások példáin, de különösen imádni a hő szeretendő hazát, azt a földet, melyről minden magyar büszkén mondja: «Extra Hungariam non est vita, si est vita, non est ita.»

A hun mondakör.

— A «Tanulók Lapja» számára. —

Az ősmagyar költészet egyik ágát, a hun mondakör képezi, melynek tárgyát a hunok eredetére, honfoglalására, főhősük, Attila, diadalaira, ennek halálára, a birodalom fölbbomlására vonatkozó események képezik. A hun hősök ezen eseményeit a nép képzelete mondákká alakította, azáltal, hogy költött vonásokkal egészítette ki őket. Ezen mondák reánk verses alakban nem maradtak, hanem a krónikások utján; alapjukat történeti események képezték, melyeknek hézagait német, latin s nemzeti hagyományból származó mondák pótolják, s a krónikások egyéni nézetei. A hun mondakör főbb részei:

A hun és a magyar nemzet eredete szarvasgim és a nőráblás mondájával.

Menrót király fiai: Hunor és Magyar vadászat közben egy szarvasünöre bukkantak, melyet a Meotis ingoványaiiban üldöztek; miután ezen földet baromtenyésztésre igen alkalmasnak alálták, atyjok engedelmével letelepedtek s évig békében éltek. A 6-ik évben az erdőben

Belár leányaira, s ezek közt Dulának, az alan fejedelemnek két leányára akadtak, kiket nőül vettek s ezektől származtak a hunok és magyarok. Miután itt nagyon elszaporodtak s szomszéd Scythiába vonultak s azt elfoglalták.

Kiköltözés; a tárnokvölgyi és cesimmauri ütközet a haláltalan Detre mondájával.

Itt is elszaporodván, roppant sereggel indultak meg új honkeresésére nyugat felé s a Tiszáig jutottak; de itt utjokat állta Macrinus, Pannonia római helytartója, ki Rómából segítségét kérvén, meg is jelent veronai Detrik s Macrinussal Potentianál szállt táborba. A hunok ezalatt éj idején Sicambriánál átkelven tömlökön a Dunán, a szembejövő ellenséggel Tárnok völgnél ütköztek meg; ezen ütközetben mintegy 125,000 hunnal elesett Keve vezér is, ki ünnepélyesen eltemettetett, s azon hely «Keveházának», a többiek temetkezési helye «Százhalomnak» neveztetik. Ezután Tulna felé mentek a hunok, de Detre is Macrinus nem hagyta el őket; Cesimaurnál ismét véres esata

keletkezett, melyben 40,000 hun, köztük Béla, Réva és Kadosa, esett el. Ugyancsak ezen csatában lelte halálát Macrinus is; veronai Detre pedig homlokába lőtt nyíllal menekült Rómába miért «haláltalan»-nak nevezik őt.

Attila választása és a hadisten kardja.

Hun monda szerint valahol a föld alatt a hadisten kardjának kell lennie, de a helyett senki sem tudta. Egyszer egy pástör legeltetés közben egyik ökrét sántítani látja, a vérvom után indulva, csakhamar egy kardot talál, melyet rögtön Attilához visz, ki megőrül, mert azt Mars kardjának tartja. A cesimmauri ütközet után a hunok Attilát királyá tevék, ki birodalma keleti részét öcsese, Buda kormányára bizva maga pusztitva vonult seregével a Rajna-melléki tartományokon keresztül.

A catalauni harcz.

Kora egyik legvérengzőbb csatája a catalauni, melyet Attila, Aetius római vezérrel vívott; ezen nagy hadvezér a nyugati góthokkal és az alánokkal egyesülve megfélemlíté Attilát, ki rövid, buzdító beszéd után megkezdé az iszonyu harczot, mely oly elkeseredett volt, hogy Attila attól való félelmében, hogy legyőzetik, máglyát rakatott, melyen magát, legyőzetés estén megégettette; de elesett Teodorik, a nyugati gótok királya, s ez kiragadá az ellenség kezéből a győzelmet, anélkül azonban, hogy Attila részéről és határozott győzelemről lehetett volna szó: a csatateret 160,000 halott borította.

Budavárának építése és Buda meggyilkolása.

Miután Attila hadjáratai közepett Detre, s több német fejedelem hódolatát fogadta, hazatért; és mivel öcsese a neki megengedett határon túl haladt s Sicambriát a maga nevével Budának nevezte, e fölötti bosszúságában tulajdon kezével megölte őt.

Aquileja veszedelme a gólyamondával.

Attila ezután sem nyugodott; pusztító hadival Itália ellen ment; Aquileja tartóztatta fel, melyet ha nem tudott volna bevenni, vertnek érezte volna magát. De hasztalan ostromoltatta már több hónapon keresztül a várat, nem tudá bevenni. A katonák már csüggedni kezdtek, midőn egyszer Attila egy gólyát lát a tengerből fölszállani, mely egy palota ormára ült s onnan fiait egyenkint szájában a tenger nádasába vitte. Ezt jó jelnek tartván, buzdító beszédben felemlíté katonáinak, hogy ez a madár is azt a veszedelmet érzi, mely a várost éri. Daczára ennek, a város csupán Attila furfangjával volt bevehető; katonái mindegyi-

kétől egy-egy nyeret kért, azokból halmot készítve, fölgyújtotta azt; a nagy lángtól a falak összeomlottak, a lakosok pedig a tenger ingoványaiiba menekültek, s ott Velencének vetették meg alapját. A mondák szerint Attila elment innen Rómáig, de ott Leo pápa ment eléje fényes kísérettel; a pápa tiszteletet parancsoló alakja — mások szerint az Attila fölött megjelenő fenyegető alak, — annyira hatott Attilára, hogy megkegyelmezett a városnak.

Etele halála és temetése.

Etele hatalmát még Afrikára is ki akarta terjeszteni, de időközben megismerkedvén Baktria királyának csodaszép leányával, Mikolttal (Ildiko) nőül vette, s a menyegző éjjelén orrvérzés következtében meghalt.

Temetése titokban, de mégis nagy pompával ment végbe; tetemét hármas koporsóba tették, a temetés idejéül az éjjelt választák, a sirásokat pedig, nehogy a helyet elárulják, meggyilkolták.

Krimhilda csatája. Csaba királyfi.

Attila halála után két fia, Csaba és Aladár közt viszály tört ki; Csaba anyja, Honoria, görög, Aladáré, Krimhilda, német származású nő volt, kinek foudorkodásai idézték elő a testvér-háborút. Az eldöntő ütközet Sicambriánál volt, melyben Csaba veszt, de Aladár sebeiben elhal. — Ezen csatából, mely Krimhilda csatájának neveztetik, Csaba 15,000 hunnal Görögországon keresztül az ős hazába menekül, magyar monda szerint 10,000 hun esett el és 5,000 menekült, az elesetteket megszárván Csaba, kilövi nyilát és az attól talált füvel feltámasztja őket — «Csabaira». A feltámasztottakat visszavezeti az ős hazába, ott ünnepélyesen eltemeti, a többieket pedig Erdély határán letelepíti ezen szavakkal «Jó népem itt székelj». — Innen a székely elnevezés. A 10,000 hun pedig, valahányszor a székely nép veszélyben forog, megjelenik égi uton, az égen látható tej-uton.

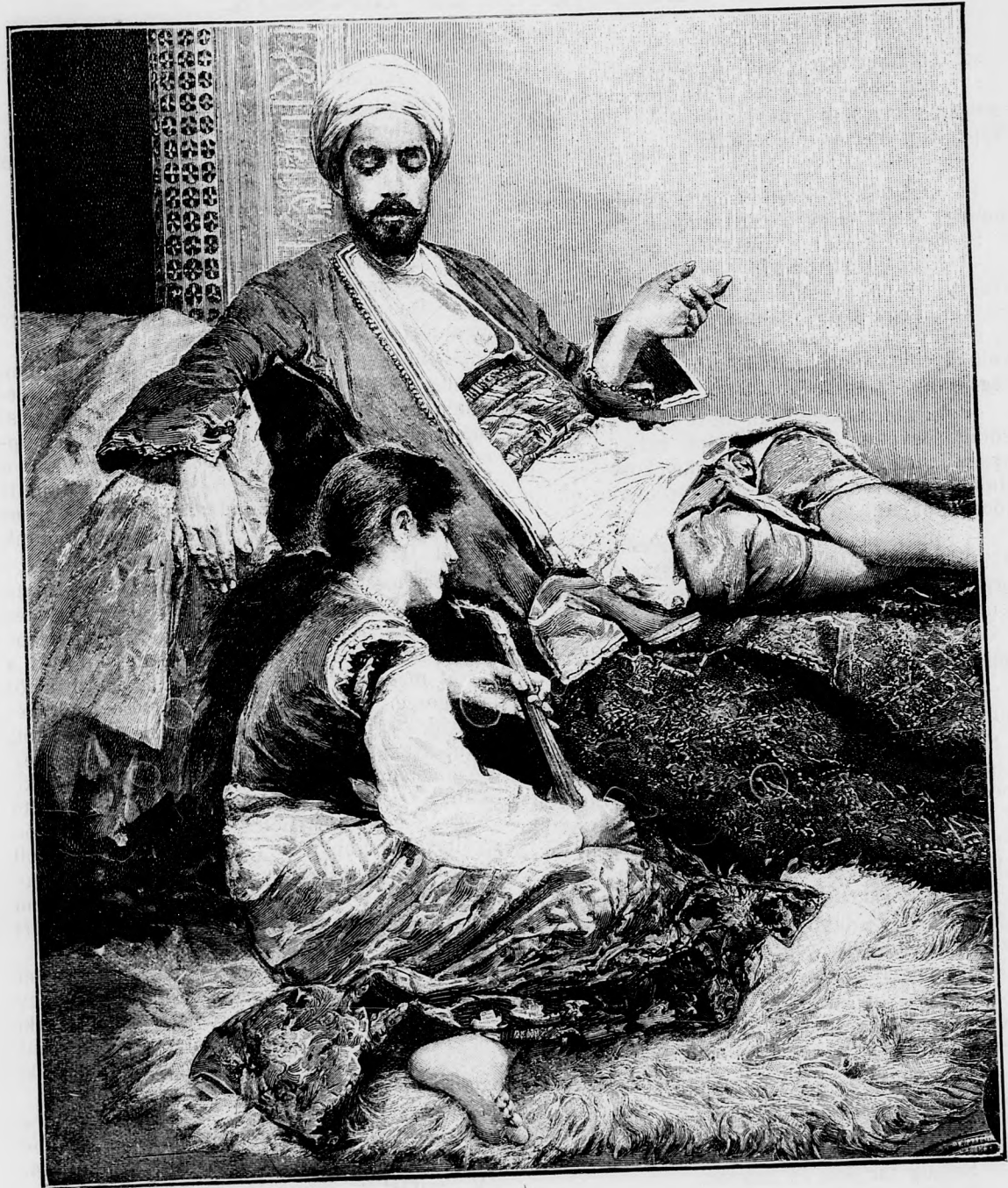
Főbb vonásaiban ez a hun mondakör, melyben bár számos, rokon származású nép mondáiban fellelhető vonás található, mindazonáltal vannak e mondakörben oly mondák, melyek tisztán a nemzet sajátjai.

S azon körülmény, hogy e mondák oly kerek alakban maradtak fenn, a mellett tanuskodik, hogy ezen mondákban valóságos eposz volt alakulóban

Bubics Jenő.

A KIS BORZASOK.

A TÖRÖK KEDVENCZE.

A szerencsétlen flótások.

— A «Tanulók Lapja» számára. —

(10)

— Menjünk hát Lulu, — fejezte be szavait, — a festékes bögrét fölváltva visszük és megajándékozunk majd vele a tanár urat; képzelem, hogyan fog örülni.

Ez utolsó szerencsétlenséggel azonban remélhetőleg véget értek a szenvedések.

Szóltanul haladtak tovább az országúton.

— Nézd csak bácsi, — riadt föl élénken Guszti — onnét alulról közeledik egy kocsi; de kár, hogy szembe jön velünk.

— Hát láttál már legalább egy kocsit, amely velünk egy irányba halad? Szép következtetés volna ez sorsunktól!

— Az ám, nekem csak most tűnik föl, hogy eddig egyetlen kocsi sem jött velünk együtt nyugat felé, kivéve a babkár kutyafoogatát. Hallod-e ne térjünk le az utról, míg ez a kocsi elhalad?

— Éppen nem! Mit törődöm az emberekkel! Sőt majd ha ideér a kocsi, visszafelé fogok egy kissé menni, hogy kellően gyönyörködhessek a hátam ékességében!

— Bácsi, bácsi, föl nem foghatom a jó kedvedet!

— Gombház! mondván, hogy az egészszel annyit sem törődöm, mint a tavalyi hóval!

Ezalatt a könnyű, nyitott kocsi mind közelebb jutott. Egyszer elkezdte csapkodni a lovát a kocsis: gyü, te, gyü Bogár! és erős vágatással ér a fiuk mellé. Itt meg elkezdett veszettül bömbölni; — a tornácok, éjjen! a tornácok, a veszett tornácok megkerültek, éjjen!

— Nini a Pupák! Éljen a Pupák ur!

Még jóval odább ragadta a kocsit a neki-tüzesedett ló, míg végre sikerült Pupáknak a kocsit megállítani.

— No hát itt vattok? — kérdi a jó ember, kocsijáról leugorva — há, emongyátok ám, meere fenébe jártatok, micsinyátatok, he!

— Ó, Pupák ur, nagy sora van annak! Sok szerencsétlenség esett rajtunk.

— Há, na'ssora van mi! Boldogtalanok vótatok! Ujan malér az mi? Ezt emongyátok!

— Sokáig tartana az nagyon.

— Sokáig? Mi a szösz! Maj hát utközbe!

— Útközben, hisz maga ellenkező irányba megy!

— Ieen — minthogy ieen? — nem a, tévedtek!

— Eszerint ismét Bánhidjára megy?

— Há honne mennék Bánhiggyára!

— Éljen! Akkor mi is vele mehetünk, ugye?

— Úgy is köll lennyi — sz, ippeg azér vagyok én ittendék!

— Maga tehát elibénk jött?

— Mindég.

— Hogy minket elszállítson?

— Honne! Persze!

— De most elmondja ám, hogy ez miképpen történt.

— Elmesélem — itt az ország uttyán nem, hanem szájjatok mán föl a kocsira, majd menünk egy gyöngé félóraig osztég egy jó korcsmába jutunk a «római császárhol», ott van ippeg az utáczház mellett. Majd a Bogár kap e k'kis vizet meg szénát; ti is kaptok. Majd ti is esztek ebédet, a mind a tanár ur nekem meghatta. Főszányi hát! ottandék meséhetünk ölöget. Gyü te, Bogár te!

Ezen hosszú beszéd alatt Pupák megtömté a pipáját, masinájából egy szikrát csalt ki és rágyújtott. Ha azonban egy telivér fuvaros fejébe égő pipa van dugva, ritkán nyitja ki a száját még arra is, hogy a gyilkos illatu füstöt kieregesse. Pupáknak is az orra szolgált kémenyül, a mi elég komikus színezetet adott neki. Nem is tudtak védeneczei esetleges fejcsóválásnál vagy fejbiccentésnél egyebet kicsalni. A «Római császár»-ban végre elmondta idejővetelének történetét. Akkor ugyanis, midőn elváltak, ő abban a reményben, hogy a volt pasasérjainak valahogy segítségükre lehet, jóval előbb indult a szokásos időnél és nem sajnálva a lovakat sem, pár órával előbb ért a Vörös oroszlánba, mint rendesen.

A tornászoknak azonban már hült helyét találta. A korcsmáros azt gondolta, hogy egy gyors futárt kellene Bánhidjára küldeni, aki az eltévedt két tanulóról hírt vinne. de hát az utóvégre is kockáztatott dolog, mert ki fogja viselni a költségeket, ő ugyan nem!

Szerencsére aznap egy kereskedő ért a Vörös oroszlánba, akinek még este eszébe jutott, hogy éjjel folytassa az útját Bánhidjára.

A hajtást a derék Pupák kérte magának, pedig az előző éjjelt is az országúton sétálta át. Bánhidjára érve oly hamar, «amint ez egy művelt-forma embertül kitellik», fölkereste a tanár urat, akinek «malomküek estek a szivirül», mikor a Pupák megnyugtató hírét hallotta.

A felől is megnyugtatta őt a derék fuvaros, hogy éjjelre nem jöttek haza, «bizonyosan szállást találtak az uton, szen öleg vóna ám az ijjen vékonylábu kis kamaczkoknak az a fene messzi ut eccerre». Most már bizonyosan utban vannak errefelé, «és ha doktor ur, aki azer nem orvos, hanem tanár!, megreczkérozna, hát ü, Pupák, elejbéjük menne egy másik fogattal és visszahozná a diczertállókat.»

— Ikkerültem elejbétek, és ha a Bogár megette a szénáját, meg tik is, amihöl persze én is segítlek, hát mehetünk Bánhiggya felé.

A fiuk élményeinek hallatára a jó Pupák egészen magán kívül volt dühében és megfogadta, ha azzal az ilyen-olyan czigányboszorkánnyal meg a purdejával találkozik, hát addig fog «hozzájuk beszélni» a legjobb ostorával, amíg a «szegény, ártatlan tornácok» pénzét vissza nem adják.

A «pojácza rékli» meg a «stráfos bugyogó» láttára azonban még az ő komoly arcza sem maradt változatlan; ott bujkált egy pajzán mosoly ingere a szája két végében, de ő csak erősen pödörte, czibálta a harcabsajuszát és dehogyan vitte volna rá a lelke, hogy az ő szegény tornáczeit kinevesse.

A tanár ur nem tudta leküzdeni örömét, mikor a derék Pupák az elveszítettnek hitt, nem kevés aggodalmat okozott fiukat ép egészséggel, vidám kedvvel visszahozta; még ő sem tudta mosolyát visszafojtani, midőn a két fura alakot meglátta. Midőn pedig Gyula a Guszti rosszul kiütött festői kísérletéről beszélt és egy jobb ügyhöz méltó komolysággal szedte elő a festéket, bődönt meg az esetet, hát a tornatanár ur oly hangos, oly viharos kaczagásba tört ki, hogy az ajtón bejövő másik tanár ur meglepődve maradt az ajtóban, várva a történet magyarázatát.

Ő sem maradt komoly, miután már «látott és hallott».

— Természetesen nem engedhetjük így ki a fiukat a szobából, vélekedett a tanár ur.

— A világért sem — helyeselte az egyik kísérő, — már a legközelebbi szabótól egy csomó torna-ruhát hozattunk és kettőt ki fogunk választani.

— Arrú tettem már én, mondok — adta a bankot Pupák — mer' amind egy kecske (így

hitta Pupák a szabókat!) előtt eementem, két jó tornácznha lógott ki a böttyából. Rögvest beszéltem vele és aszonta, hogy gyöngé fertálóra alatt ráigazijja ezekre a kis diczertálókra, mintha csak rájuk öntötték volna. Előbb akartam mondani, de hát az urak eenevették a javát és én pediglen vizsamenek az Vörös oroszlányhól, mer még dolgom van máma ottandék. Isten áldja meg őket!

Egy órával később — tetőtől talpig új ruhában — fölkeresték a fiuk a közeli kolostorban megszállott pajtásaikat, akik kitörő éljenriadalommal fogadták őket.

Persze meg kellett eresztetni az élményeiket a melyekkel úgy a jobb — mint a szelső baloldalon élénk derültséget okoztak.

A viharos kaczagás akkor érte el tetőpontját, midőn a tapasztalatokban megtarkult ruhadarabot közszemlére kitétték.

Egy szó, mint száz, a mi két vitézünk lett a nap hőse és mindenki elismerte, hogy a kalandok ily érdekes sorozatán nem igen ment át addig egy diak sem.

Másnap már Fűzes felé indultak, ahova zöld galylyakkal fölkesítve minden fontosabb esemény nélkül meg is érkeztek.

Beke Ernő és Várkonyi Pali bűnbánó szívet megtörve egy nagy utra határozták el magukat. Elmentek a tanár urhoz és megvallották, hogy ők cserélgették ki a vörös oroszlánba a fiuk ruhaneműit; de nem mindenkiét ám! Különben megfogadják, hogyha száz évet élnek is, nem fogják azt többé megtenni.

A baraczkot megkapták, ezenfelül a tanár ur, amint mondá, nem jelenti be őket az igazgató urnak, hanem büntetésül megkivánja, hogy ők nyolcz nap alatt egy teleirt ivet adjanak át neki, melyben kifejtik, hogy miképpen jöttek erre a gonosz eszmére, és miképpen hajtották végre.

A nagy gondtól megszabadulva rohantak le a lépcsőn, odalent aztán azt sugta Beke Ernő — Hallod, Liszka, ezt a kopjásnak kell elkészíteni; ért ő az ilyenekhez!

Az utcán már hangversenyezett —

Koak, koak, koak ... brekekekeke,
Brekekeke, koak, koak, koak.

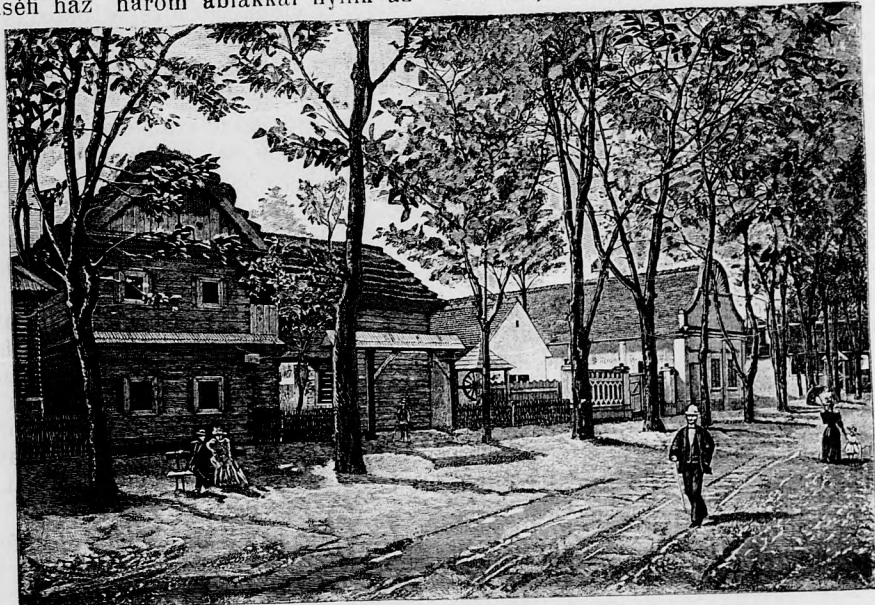
(Vége)

A kiállítási falu.

Megalakul a banda is, megválasztják az előtánczost. Bucsú napján már jókor reggel bejárják a falut, kiki a párjával, a vecsernye után megkezdődik a táncz. A «Vortánzer» maga jelöli ki a párját. Kiténtetése a felpántlikázott rozsmaring, melynek viselése irigység tárgya. A legény és leány incselkedésére is ez a rozsmaring adott okot. A legény azzal ijesztgeti választottját, hogy tüstént más valakit tüntet ki vele, ha a kiöltözött «Kati» (Katharina) nyomban, még pedig csattantósan meg nem erősíti változhatlan ragaszkodását. Szinte nehéz ettől a vonzó zöld zsalus háztól megválni.

A metzenséfi ház három ablakkal nyílik az

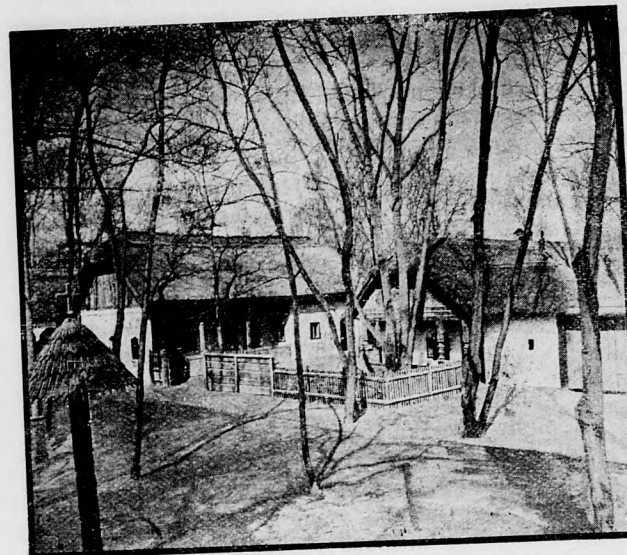
utczára. Tágas helyiségei vannak. A takaros konyha hátfala mindenféle konyhaeszközzel van kirakva. Az elsőben virágos butorok a kék festett áthuzatu ágygyal és érdekes kemezcével. Egykor jómódu hutás nép lakta Metzenséfet. A kis vasipar pangása Amerikába költözésre készítette a «mintákat», a mint a község lakosait szélteben nevezik. Hazafias érzését a népnek az a Boeckayidejéből maradt diszruha is mutatja, melybe a legény öltözött. A főispánt fogadta a lakosság, s a bandérium tagjai öltötték fel újra a festői ruhát. Büszke is volt a család a daliás fiura. Özvegy édesanyja a bálványozásig szereti két gyermekét, s a viláért sem mulasztotta el, hogy fiát ebben a fényes ruhában lefényképeztesse. Most a

leányával együtt bírálhatja, mennyire felelt meg a fényképész a család várakozásának.

A szász ház zárja be a nemzetiségi sort. Kukoricza göréja az utca színbe épült. Nem is véletlenségből, de mert ez Tolmácson így szokás, no meg azért is, mert így jobban jönnek ki. — A házat Szabvármegye ottani iparosokkal építette. A ház homlokzatán olvasható felírás a szászok vallására enged következtetést, a ház butorzata és a bemutatott népviselet pedig arra a szívósságra, a melylyel a szászok bevett szokásaikhoz ragaszkodnak. Az esküvőre készülést utolsó pillanataiból való a kép, melyet a bábakok jelenete mutat. Az anya jóakaró intelmei, melyeket áhitattal hallgat a két ki-

a cigányoktól, a csángó ház van. A baromfi állomány állandó létszám-csökkenést mutat e házban, persze az égre-földre esküdözö cigányok miatt.

A csángó házat Brassómegeye építette, az

utolsó cserepe is Csernát faluból került ide. Zöld alapon tarka virágos ablak táblái, aztán számtalan falbavaló kestenei, lóczái, ládái mind szemrevalók, a koszorut fonó leány, a fátyolos menyecske, a rakosgató néni mind egyaránt eredeti alakjai ennek a rokonszenves fajnak. Férfi nincs a háznál, talán most is dolga után jár, mert a mint a ház oromzatán az ekevas és kés mutatja, a csángó ember szorgalmasan szánt és veteget, forgolódik abban a kicsiben, a mit a jó Isten neki osztályrészüln adott.

Oszloptornáczos, takaros ház a veszprémmegyei. Szt.-Gálon a templomhoz vezető utcán megtalálhatjuk az eredetét, melynek utánzásával épült. A szt.-gáli bakonyközépi nép hajdan udvari vadász és kanász szolgálatokat teljesített; ma csak az öregje tud róla. A néni ott, a kemence mellett, a czirnos czirogatása közben bizonytalán ezekre a jó időkre gondol, nemkülönben az ősz Nyíró baci is, a mint az ablak mellett ülve pipája füstjét eregeti, a régi idők emlékéiről beszél az Andris kanásznak, a ki a hétre való szalonájáért jött be vasárnap reggelén.

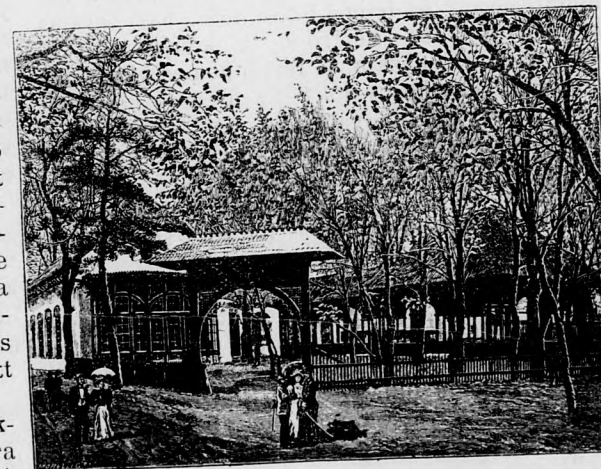
Borsómegeye matyó háza diszes fahomlokzatával, takaros oszlopos tornáczával és barnára festett kapujával igen jó benyomást tesz. A gyékényből vert tetejű ház rácsos kapuján belépve tiszta udvart s a pitvarban sürgölődő kövesdi menyecskét találunk. Nagy eset van

a háznál, azért kell a menyecskének talpon lennie. Az «ember», mikor még együtt ették a Sziráki Józsiával huszáréknál a profuntot, meghívta vendégségbe a jó fegyverbajtársát is. Most jött el a Józsi — hugával együtt. Szépen kiöltöztek. A leány selyembe, bársonyba, a legény ezíra szürbe. A legények vigan koczintanak egymással — a mint régi jó pajtásokhoz illik, — a ház Zsuzsija meg vigan önti a kannából a kerti bort.

Szabolcsmegeye büdszentmihályi házában a szent-mihály-napi számadás folyik. A pásztoreMBER ilyenkor változik. Beállított a gazdához a pityke-gombos nadragu kondás és a széles karimájú kalapjára büszke gulyás. A kondás számadása úgy látszik már rendben is van, a gazda leolvasta az ezüst forintokat az asztalra, a számadó kalaplevéve áll előtte, a hűséges Bodri kutya mellette. A gulyás az ajtóban állapotott meg, ott várja be, míg a másikkal elvégezte a sort a nemzetes ur.

A göcseji házat Zalavármegye építette. Ez a ház a legtöbgyökeresebb magyar építkezést, a sátoros tetőt mutatja. Az elől tornáczos, diszes oszlopokon nyugvó rózsafüzéres homlokzatu építmény négyszögben keríti körül a kis udvart.

Egymásba nyílik itt a szoba, konyha, kamara, kocsiszin, a kétféle istálló, a baromfiak és a sertések óla. Az utczáról a csüpos kapu zárja el az udvart, a belsősegre meg a fonásos, kereken járó kapun át lehet kijutni. A göcseji fiatal pár a hátsóházba huzódott.

Nemrég kerültek össze, s talán arról tanakodnak most éppen, mily névre kereszteltessék majd, ha elhozza a gölya a családi boldogsá-

got. Az első szobában a kis komáromi menyecske kedveskedik urának a jó házi sonkával: mert a gazda fáradtan jött háza és enni kért.

A szomszédos házat a vragyolesi Patyk István építette «Isten segítségével.» A vármegye adta rá a pénzt. A palócok a szécsényi járásban, a kanarusságban, Kis- és Sósartyánban jobbadán szalma fedelű, a füleki járás 41 községében peltőr cseréppel fedett házban laknak. A bemutatott ház egy közepmódu vragyolesi telkes gazdának házát és egy sósartyáninak mellék épületeit mutatja. Jellemző úgy az egyik, mint a másik járásban az, hogy a mellék épületek az utca sorsal egyenközüen, a lakóházhhoz építve emeltetnek.

A ház népe épp a menyegzőre indul. Elöl a hamiskásszemű menyasszony, a völlegénye kézen vezeti. A násznagy az ajtót nyitja. A háttérben a nászasszony a rókaprémés bundát most öltötte fel. A kicsi leány báméskodva áll az ajtóban: majd ha reá kerül egyszer a sor!

Somogyvármegye csökölyi háza a legtakarósbab házak egyike. Gyönyörű, ékítményes előtornácza, népének ékes viselete, bizton számíthatnak a köztetszésre, melyet ki is érdemelnek. A zsámolyon ülő menyecske tiszta fehér ruhája mely gyászt jelent. A visontai leány keresztgyermek, a ki vizsgatására jött. Az ablak párkányra támaszkodó csinos menyecske Csökölyről való, a férjével beszélget.

Ezt a házat a toroczkói követi a sorban. Torda-Aranyos vármegye állította a festői toroczkai viselet és a jellegzetes építkezés bemutatására. A félig besímitott ház leveles kapuja, fedeles bejárója, a konyhaajtó, a menyezeti deszkázata, a festői gémes kut mind-mind érdekes látnivalók! Ez a toroczkói nép eredetileg stájerből való. Ma egy szálig mind magyar. A faj szépségét egész Erdélyben, szélteben-hosszában ismerik. Az első házban nem laknak, ez a vendégeknek való. Ebben áll a magas ágy, melybe három sorban két darabjával hat párna van berakva.

A párnacsupok liliomossal kivarrrva, kék, fekete és pirosban. Az ágy mellett a festett láda áll, emellett padláda, a fölött a falra való deszka, az ablakos sarokban végül egy asztal. Ezt üli körül e pillanatban a háznép. A pártás leány a tükör előtt ül — a templomba készül és csinosítja magát. Az asszony a cifra mellényes fiúnak mutogat az abécében.

Az 5-ik szám alatt a kalotaszegi ház fekszik. A ház előtt virágos kertecske, a rózsafa, a pünkösdi rózsza, az orgonavirág nem hiányzik

belőle. Faház ez, kontyos fődéllel. Végigfutó tornácának utcára néző elejét csinos farács takarja el. Az utcaajtó festett bálványfái, a duczfedel, a leveles kapu oly vonzó, oly kedvesek! Bent a házban most ért véget az eljegyzés. A völlegény és menyasszony már megcserélték a nászajándékot, a kérő is elégtelen mosolyog, nem hiába járt. A fátyolos menyecskeben a leendő nászasszonyra ismerünk, süteménzt hozott a fiataloknak.

Mindszenti portának jutott a 4-ik szám. Takaros udvar. El van látva mindennel, még a galambducznak, tejeskőcsőgtartónak, görénak, ólaknak is jutott hely az udveron. Csongrádmegye építette. A ház maga az utcára vet, homlokzata diszes faépítmény, tetőzete előrebukó, a homlokzat falán vízvezető deszka fut végig. Mindkét szobája be van népesítve. Ünnepi hangulat mind a kettőben.

A hátsó házban a fiatalok vannak együtt. A menyecske kártyát vet, kisebb huga mindkét karjával az asztalra könyökölve lesi a kártyajóslatot, mellette áll a jövőbelije, mosolyog, úgy látszik, nem sok figyelmet vet a sógorasszony meséire. Az első házban az öregek vannak. Az őszhajszu gazda újságot olvas, az asszony bibliát forgat.

A magyar utca első házát Jász-Nagykun-Szolnokmegye építette. A ház típusát Jász-Apátin rajzolták le. A kis kapun át belépve, fedett tornác alá érünk, mely eső- és szélvihar ellen védi a vendéget. Szíves, barátságos, jó módu nép lakik benn; lépünk be.

A konyhából két szoba nyílik. Az elsőben jász, a hátsóban kun család lakik. Az árokszállási gazda épp most érkezett haza a tanyáról kezében a buzakalász, a termés reménye, dicsekedve mutatja az anyjuknak. A házőrző is vele volt, épp most ugrik a ház asszonyának az ölébe, hogy elvegye simogatás címén a változhatatlan kegy jelét.

A hátsó szobában tisztas kun férfi ül, kezében naptár, a legközelebbi marhavásár hátnapját keresi. Élete párja az ágyhoz támaszkodva, várja az öreg elhatározását, vizsik e hát a tinót a vásárra, megpróbálandók, ugyan mit adnak érte.

A falu másik szöge a magyar pásztorélet bemutatásának van szentelve. Itt van a breznóbányai juhász kunyhó, a felvidéki turókészítés, a híres brimzának műhelye. Benne a katalan, az üstök, az akasztó hordók, fejlődésük, szóval minden minden, ami ehhez a mesterséghez tartozik. Mellette a magyar vándor (nomád) pásztorélet utolsó maradványa, a ese-

rény, a kecskeméti tanyák pásztor kunyhója; vesszőfonásból van; Szegedi György, Kecskemét város gazdasági tanácsosa Hermann Ottó néprajzi tudósunk közreműködésével létesítette.

A cserénnyel szomszédos a «vasalo», a hor-

tobági pásztorlás nádépitménye, melyet guzsvessző tart össze.

Végül a kerek alakú «kontyos», Turkeve számadó gulyása, Finta Miklós állította és rendezte be.

(Vége.)

A szónoklat jelentősége és helyes fogalma.

— A «Tanulók Lapja» számára. —

Ha valaki kételkednék a szónoklat jelentőségében, ha azt alárendelné, vagy csak egyenrangúnak is tartaná a költészettel, azt utaljuk lelki tehetségeink megfigyelésére s azok nyilvánulására a történelemben.

A szép, jó s igaznak, e három geniusnak felfogására az ember alkalmas lelki tulajdonokkal bir, s a mint valamely külbehátásban, a mivel jelezni a tudományt, költészetet és ékes-szólást, e három tényt egyenkint vagy összesen feltalálja, e szerint lesz a hatás, melyet az reá eszközöl, részleges vagy teljes és eredményes. A szépet képzelünk ragadja meg, az igazságokat eszünk tárgyalja, a jóra akaratunk tör s hatás bennünk csak akkor lesz teljes, ha az illető külbehátás mindeme három erényt felöleli, mindeme három tehetségünket megnyeri. Ezen szempontból áll az ékes-szólás messze fölött minden más művészetnek. A költészet magasztos gondolataival, a fület kelle-mesen érintő rithmusával lekötí a phantáziát; de tartós-e a hatás? A gondolat, mikor olvasuk vagy rá visszagondolunk, tán hevít, de e hatás rövid, épen a phantasia változó természeté miatt, melyet semmi le nem köthet. A tudomány, az igaz művelője, foglalkoztatja az eszt, de a tudástól messze áll még a megnyerés. Ehhez bizonyíték az ember lelke, mely tudja a jót s mégis hány-szor hagyja el a helyes utat! Helyesen mondja tehát Ovid: «Video meliora proboque, deteriora sequor.»

S így sorban végig mehetnénk mind az írott műveken, mindegyik messze alatta áll a szónoklatnak, mert mindegyik hatását épen ez semmisíti meg, hogy «írott malaszt». De épen e felhozott okoknál fogva a szónoklat egyedül áll. Gyönyörködteti phantáziánkat nemes, magasztos gondolatai által, eszünket kielégíti szigoru logikája által, akaratunkat tárgyára irányítja, épen azért, hogy azt jó színben tünteti föl. Az egész embert nyerte meg tehát így s hatása biztos. Igaz, hogy evvel ellenkezni látszik ama régi mondás: verba movent,

exempla trahunt; mert a szónoklat hatását csak részletesnek tünteti fel, de a mit a példa bir, a szónoklat fölött, azt a szónoklat más uton, heves érvelés, az akarat teljes meghódítása által majdnem egészen kipótolhatja.

Fényes tanu erre a mult. Minden nemzetnél a nagy átalakulásokat a szónoklat fellendülése előzte meg. Ne menjünk vissza a biblia korába, midőn Mózes a zajgó lázadó zsidókat beszédével lecsendesíté, ne Nagy Sándor korába, ki katonáit szónoklatával tüzelte harcra, csak vegyük az újabb idöket. A keresztes hadakat a lángnyelvű Amiens Péter szavai csalták el a Szentföld visszavivására; a francia forradalmat nem a forradalmárok izgató beszédei gyújtották-e lángra, nálunk 48-ban szintén csak Kossuth tüzelte fel a hont s egyedül ő hozta a kedélyeket forrongásba. Az államéletben s a társadalomban, ha az nem romlott és szabad mindenkor kellő méltánylásban részesül a szónoklat épen kiszámíthatlan hatásai folytán. S ha valaki a mostani viszonyokra, parlamentekre hivatkozik érvelésünkkel szemben, annak azonnal kijelentjük, hogy a mai államélet legtöbb helyütt romlott, hol nem a meggyőződés, hanem a hatalom és érdek uralkodnak.

Ha a szónoklatnak még a lelki életben gyakorolt hatását nézzük, mikor egy-egy beszéd sokszor teljesen megtérít, akkor bátran mondhatjuk Ciceróval: «Flexanima, omnium artium et rerum eloquentia».

Csak hogy ép e rendkívüli hatása folytán hasonlítható a fegyverhez, mely árthat s használhat, a szerint, kinél van, s hogy használják.

Nézzük a francia forradalmat, a szocializmust, voltak s vannak annak is okai, de az üszköt kik dobták be itt is, ott is a népbe? Az izgató szónokok. — Ez volna tehát az a művészet, melyet Ciceró, Fenelon annyira magasztal? Ó nem, az csak elkorcsosodása az igazi szónoklatnak, melyre már régen rámondták, hogy «ars fallendi». Milyen legyen tehát a szónoklat, ha a tisztas művészet nevére

akart szert tenni? Megmondja meghatározása: «ars dicendi apposite ad persuadendum id quod sit honestum». Tehát a szónoklat ars dicendi azaz lelkünk szócsöve, a nyelv által működik, miközben a lélek belső tüze kiül az arcba s a hang az ő majd menydörgő majd mámorító hatásával megnyeri a hallgatókat; de ars dicendi százkép, hogy meg legyen különböztetve a közönséges beszédétől, mely inkább modus dicendinek nevezhető. Továbbá a beszéd czélja a megindítás, ad persuadendum s mint ilyennek, nem szabad nélkülözni a helyes gondolatokat, eszméket, de a logikus összefüggést sem. De a mi főczélja, legyen nemes, «ad-honestum». E három kellék képezi a szónoklat fogalmát s csak e három kellékkel számíthat a szónoklat az igaz művészet elnevezésére.

Csak így kerüli ki a szónoklat Plátónak ama, tán szigorú, de sokszor igaz ítéletét, hogy a szónoklat a «csalás művészete» s teszi érdemessé magát Fenelon e szavaira: «ez egy komoly művészet, melynek az a rendeltetése, hogy oktasson, hogy elfojtsa a szenvedélyeket, javítsa az erkölcsöket és jókká s nemessé tegyen.»

F. J.

FEJTÖRŐ.

— Rovatvezető: Csizsár József. —

1. Számtani kérdés.

Egy tanuló, ki Homérosz olvasására hétköznap rendszeren egy órát fordít és a naponkénti feladatot minden héten 5 verssel szaporítja; az utolsó héten naponként 50 verset, egészben pedig 1620 verset olvasott. Hány héten át foglalkozott Homeroszszal?

2. Földrajzi kérdés.

Melyik folyó az Közép-Afrikában, melynek felső folyása az Uelle, mely Kibbi néven a Kék-hegyek nyugati lejtőjén ered; nyugatnak folyik, mint Kibali? Az egyenlítőtől délre 19 km. széles deltában ömlik a Kongóba.

3. Történelmi kérdés.

Köprili Mohamed szül. 1585-ben Köpriben. Mikor lett nagy vezér? Melyik fejedelmet buktatta meg és kit tett fejedelenné? Mikor halt meg?

4. Természetrizzi kérdés.

Melyik növény az, az orchideák rendjéből, melynek alsó ajka lefelé áll; alul hátra felé sarkantyus; kettős gumója, levele lándzsás, pelyhes; virága hiborpiros; gumói a salepet szolgáltatják? Hol honos?

5. Vegytani kérdés.

Mekkora azon torony magassága, melynek csucsról, mikor az árnyéka 25.72 m., a világosság-sugarak a földre 55°28' szög alatt esnek?

6. Koczkarejtvény.

Megfejtendő királyséta szerint.

Ó	A	T	E	A	Ó	I
R	J	H	N	Z	L	R
A	A	J		E	V	A

A 35-ik számban közölt rejtvények megfejtése: Számtani kérdés: Ezen szám 142,857 t. i. $3(100,000+x)-10x$ 1. — Földrajzi kérdés: A Mlinicza völgy. — Történelmi kérdés: Coligny Caspard de Chatillon gróf. A szt. Bertalanéji mészárlásnak, mint első esett ádozatul. — Természetrizzi kérdés: Kétröpűek vagy kétszárnyuak (diptera) rendje. — Vegytani kérdés: Peru balszam. Nevét onnan nyerte, hogy Perun át jut a kereskedésbe. — Képrejtvény: A villamoság történelmi fejlődései. A fejtörő kérdések megfejtői: Nagy József, Lázár Kálmán, Kovács István, Kopácsi Dezső, Török Károly, Novák Ferencz, Almásy Sándor, Réty Lajos, Körösi István, Müller Lajos, Molnár József, Wagner Sándor, Kovács Ferencz, Nagy Kálmán, Torday Imre, Horváth László, Várady Imre, Kállay János, Solcz Béla, Harkányi Lajos, Teleki István, Steinberger Lajos, Pálfi István, Horváth Jenő, Tóth Aladár, Szigeti Sándor, Steinbach Antal, Sonnenfeld Béla, Salmayer Ferencz, Knopf Béla, Nagy Gábor, Kuskó József, Péchy Lajos, Dézsi Pál, Sarlay Antal, Kovács Ede, Fodor Béla, Tomory István, Sziklay József. A könyvjutalmat Sziklay József nyerte el.

VEGYESEK.

Az Eötvös kollégium növendékei. A közoktatásügyi miniszter a budapesti Eötvös kollégiumba a mely középiskolai tanárokat nevel, a 120 folyamodó közül a következőket vette föl. Bal Jeromos, Fayl Jagelló, Hadik Béla, Magyar János, Krizs Miklós, Obérle Károly, Pfeiffer János, Szilágyi Sándor, Thiringer Tivadar, Zsempléni Győző folyamodókat, e szerint a kollégiumnak most már negyvenhárom növendéke van.

Az iskolai év a vidéki tanintézetekben e hónapban veszi kezdetét. Budapesten, ugy értesülünk, minden iskolába szeptember utolsó hetében kezdődnek a beírások, az előadások pedig csak október elején. Ennek az idei iskolai évek nagy fontosságú események az első lednygymnazium megnyitása, mely a nőket is középiskolai készütséggel egyetemre képesíti.

«Kosmos» műintézet nyomása, Budapest, VI., Aradi-utca 8.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt

A KÖZÉPISKOLAI IFJUSÁG SZÁMARA AJÁNLVA.

Előfizetési árak:
Egész évre 4 frt.
Fél évre 2 frt.
Negyed évre 1 frt.

Megjelenik minden vasárnap.

SZERKESZTI:
Dr. RUPP KORNÉL
főgymnasiunai tanár.

Kiadja a „Kosmos” műintézet, kő- és
könyvnyomda és hírlapkiadó részv.-társ.

SZERKESZTŐSÉG:
Budapest, IX., Soroksári-utca 31.
KIADÓHIVATAL:
Budapest, VI., Teréz-körút 23. sz.
KÉZIRATOKAT
nem adunk vissza.

A jó tanuló.

(*) Nagyobb dicséretet nem lehet mondani a tanulóról, mint ha azt mondják felőle, hogy jó tanuló.

Ebben a két szóban minden ki van fejezve, a mi egy ifju érzelem és gondolat világába tartozik.

A mi szép, a mi jó, a mi dicsőség, a mi boldogság, az mind belefér e két szóba: jó tanuló. Mi a politikus népszerűsége, a hadvezér dicsősége, a kézműves ügyessége e mellett e két szó mellett?

Egy egész kis világot teremt e két szó, melyben bennfoglaltatik egy egész család öröme, büszkesége, boldogsága, tele van reménnyel és légvárakkal, vágyakkal és ábrándképekkel, melyeknek valamennyinek ő a középpontja, a jó tanuló.

A jó tanuló nemcsak szülőinek kedvence, a kik benne jutalmat látnak a Gondviseléstől, mert egy jó tanuló áldása az égnek, a rossz tanuló büntetése, hanem mindenkor kedves a tanárok, tanulótlársak és mindenki előtt, a ki őt ismeri, vele érintkezik.

A tanárok figyelemmel vannak iránta, külföldi előnyökben részesítik, jutalmakat, ösztöndíjakat juttatnak neki s a mi mindennél többet ér, őszinte szeretettel, atyai jóindulattal viseltetnek iránta nemcsak az iskola falai között, hanem gyakran azután is, mikor már kerül az életbe. Nem egy jó tanuló köszöni jó helyzetét egykori tanárainak.

A jó tanulót még a legvásottabb tanulótlárs

is bizonyos tisztelettel veszi körül: a társak becsülése pedig már magában véve is elég elismerés.

Akadnak ugyan irigyei a rossz érzésüek között, de azon egy jó tanuló éppen szellemi fölénye tudatában fölülemelkedik. A legyet a ló is csak farkával kergeti el, rugásra nem érdemesíti: apró bosszantások és piszkálódások ellen elég védelem erkölcsi értékünk tudata.

Ahhoz, hogy valaki jó tanuló legyen nem is kell valami nagyon sok kellék. A fő az, hogy a tanuláshoz kedve legyen, akkor azután minden dolgában ügyelni fog a rendre és szabályszerűsége; nem engedi magát semmi fáradság és nehézség által elrettenteni sőt az akadályok csak ösztönül szolgálnak neki fokozottabb tevékenységre; az előadások alatt folyton figyelni fog, hogy felfogja és megértse azt, a mit a tanár magyaráz; órák előtt nem rendetlenkedik, hanem helyén ül s a következő órai leczkét ismétli, szóval: szorosán ragaszkodik az iskola fegyelmi szabályaihoz.

A jó tanulónak irásán, könyvein, ruháján s egész magaviseletén meglátszik a komoly törekvés, a teljesített munka által előidézett lelki nyugalom, a lelkiismeret tisztasága. Meglátszik rajta, hogy dolgaival és lelkiismeretével mindig rendben van.

Foglaltatok bele mindennap imáitokba azt a kérést, hogy a Mindenható tegyen benneteket ilyenekké, mert jó tanulónak lenni nemcsak öröm és boldogság, hanem istenáldás is.